

О‘ZBEKISTON YO‘L HARAKATI QOIDALARINING YANGILANISHLARI: XAVFSIZLIK VA RAQAMLASHTIRISH

Nurmetov Xamza Madrimovich
Chirchiq Shahar kasb-hunar maktabi
Maxsus fan o‘qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada 2024-yilda O‘zbekistonda yo‘l harakati qoidalariga kiritilgan muhim o‘zgarishlar yoritilgan. Ushbu qoidalar xavfsiz transport harakatini ta‘minlash, zamonaviy vositalardan foydalanishni tartibga solish va yo‘l transport hodisalarini kamaytirishga qaratilgan. Skuter va elektrosamokatlarni boshqarish uchun yosh chegarasi belgilangan, yuk tashish va velosipedchilar uchun yangi xavfsizlik talablari joriy etilgan. Shuningdek, bolalar uchun maxsus o‘rindiqlardan foydalanish va yo‘lovchilar xavfsizlik kamari taqishini ta‘minlash majburiy etib belgilandi. Elektron tizimlar orqali qoidabuzarliklarni qayd etish va jarimalarni boshqarish jarayoni yo‘lga qo‘yilgan. Ushbu yangiliklar yo‘l harakati madaniyatini oshirish va fuqarolar xavfsizligini ta‘minlashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Yo‘l harakati qoidalari, O‘zbekiston 2024 qonunlari, skuter va elektrosamokatlar, velosiped xavfsizligi, yuk tashish talablari, bolalar xavfsizligi, xavfsizlik kamari, elektron tizimlar, transport madaniyati.

KIRISH:

Yo‘l harakati-murakkab dinamik tizim bo‘lib, haydovchi, avtomobil, yo‘l va atrof muhitni birlashtiradi. Turli soha faoliyatidan ma‘lumki, murakkab muammolarni o‘rganish va mukammal echimni topish faqat tizimli yondoshish orqali amalga oshadi, qachonki tizim elementlari alohida hamda o‘zaro bog‘liqlikda bir butun tuzilma ichida ko‘rib chiqish imkoni bo‘lsa. Shuning uchun yo‘l-transport hodisasi (YTH) muammosini hal qilayotganda tizimli yondoshishni amalga oshirish yo‘l harakati xavfsizligi dasturini amalga oshirish jarayonida maqsadga muvofiqdir [5,6].

ADABIYOTLAR TAHLILI

Yo‘l harakati davlat iqtisodiyotining o‘sishi, tarmoqlarining, avtotransport turargohlarining texnik jihozlanganligi huquqiy tartibot holatiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadigan ijtimoiy omillardan biri sifatida o‘zini namoyon etadi. Shu munosabat bilan ushbu munosabatlarni ma‘muriy-huquqiy tartibga solish mexanizmlarini tahlil etish zarur. Shu maqsadda I. I. Veremeenko tartibga solishning paydo bo‘lish o‘rni, mohiyati va maqsadlari kabi sifatlardan foydalanish zaruriyatini asoslab berdi. V.V. Lukyanov tomonidan ma‘muriy-huquqiy adabiyotda “yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlamoq” to‘g‘risidagi nuqtai nazari – bu avtomobillashtirishni rivojlantirish

sharoitida yo‘l-transport hodisalarning, vafot etganlarning va jarohat olganlarning umumi sonini kamaytirishga erishishdir. Bu esa o‘z navbatida “yo‘l harakati xavfsizligi” tushunchasining mohiyatini insonlar hayoti va sog‘lig‘i, mulklariga zarar yetkazish natijasining asosiy ob‘ekti sifatida aniqlash zaruriyati borligini ko‘rsatib berdi.

Shunday qilib, yo‘l harakati qatnashchilariga nisbatan xavfsizlik tushunchasi ularning konstitusion huquqlari, sog‘liqni saqlash va xavfsiz mehnat sharoitlari bilan bog‘liq. Yuqorida ta’kidlab o‘tilganidek, yo‘l harakati – bu insonlar, shuningdek, predmetlari, vositalari va mehnat mahsulotlarining harakatlanishga bo‘lgan ijtimoiy ehtiyojini qondirish usullaridan biridir. Aks holda, haydovchi o‘ziing transport ehtiyojlarini qondira olmaydi va harakatlanish manfaatlarini amalga oshira olmaydi. Binobarin, xavfsizlik tushunchasining mohiyatida muhim hayotiy manfaatlarining himoyalanganlik holati sifatida faqat o‘z hayoti va sog‘lig‘i saqlashnigina emas, balki harakatlanishda o‘zining ehtiyojlarini amalga oshirishni ham nazarda tutadi. Yo‘l harakati masshtablarini hisobga olgan xolda ushbu manfaatlar himoyasi ijtimoiy va davlat ahamiyatiga molik masaladir.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘zbekistonda yo‘l harakati xavfsizligini ta’minlash va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha bir qator amaliy ishlar amalga oshirilmoqda. Quyida ushbu yo‘nalishda olib borilayotgan asosiy chora-tadbirlar haqida ma’lumot beraman:

- Videokuzatuv tizimlari: Toshkent va boshqa yirik shaharlarda yo‘l harakati qoidalarini buzilishlarini aniqlash uchun zamonaviy videokuzatuv kameralar o‘rnatilgan.

- Intellektual boshqaruv: Transport oqimini samarali boshqarish uchun sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanilmoqda. Bu tirbandliklarni kamaytirishga va avariylarni oldini olishga yordam beradi.

Qoidabuzarliklar bo‘yicha jarimalarni avtomatik qayd etuvchi va to‘lashni onlayn amalga oshirish imkonini beruvchi tizimlar ishga tushirildi.

Haydovchilar yo‘l harakati bilan bog‘liq hujjatlarni, jarimalarni tekshirish va xizmatlardan foydalanish uchun maxsus ilovalar orqali xizmat olmoqda. Respublikada avtomobil yo‘llarini kengaytirish va sifatini yaxshilash bo‘yicha keng ko‘lamli loyihalar amalga oshirilmoqda. Shu jumladan, yangi yo‘l tarmoqlari, ko‘priklar va yo‘l o‘tkazgichlari barpo etilmoqda. Yo‘llarda xavfsizlik belgilari, svetoforlar, piyodalar o‘tish joylari va to‘siqlar yangilanmoqda. Haydovchilik guvohnomalari va avtomobil texnik pasportlari elektron shaklga o‘tkazilmoqda. Onlayn xizmatlar orqali avtomobilni ro‘yxatdan o‘tkazish, texnik ko‘rikdan o‘tkazish kabi jarayonlar tezlashtirilmoqda. Maktab va kollej o‘quvchilari uchun yo‘l harakati

qoidalari bo'yicha maxsus treninglar o'tkazilmoqda. Aholi orasida yo'l madaniyatini oshirish maqsadida targ'ibot tadbirlari uyushtirilmoqda.

Bolalarga yo'l harakati qoidalarini o'rgatish uchun maxsus o'quv poligonlari barpo etilmoqda. Harakatning tiqilinch vaqtidagi oqimni tartibga soluvchi aqlli svetoforlar o'rnatilmoqda. Tezlikni oshirish, qoidalarni buzish holatlarini avtomatik aniqlovchi radarlar yo'lga qo'yilgan.

Bu chora-tadbirlar orqali yo'l-transport hodisalarini kamaytirish, haydovchilar va piyodalar uchun qulay va xavfsiz sharoit yaratish hamda yo'l harakati boshqaruvini zamonaviy talablar asosida yo'lga qo'yish maqsad qilinmoqda. O'zbekistonda bu boradagi ishlar izchil davom ettirilmoqda.

2024-yilda O'zbekistonda yo'l harakati qoidalariga kiritilgan o'zgartirishlar transport vositalaridan foydalanish, yo'lovchilar xavfsizligi va yangi transport texnologiyalari bilan bog'liq. Quyida to'liqroq ma'lumot berilgan:

Elektroskuter va samokatlarni boshqarish uchun minimal yosh 14 etib belgilandi. Kechasi harakatlanish uchun maxsus nur qaytaruvchi chiroqlar yoki kiyimlar talab etiladi. Yuk tashishda yukning balandligi 1 metrdan, uzunligi esa avtomobilning gabaritidan 0,5 metrdan oshmasligi kerak. Faqat velosiped tashishda bu cheklovlar maxsus moslamalar bilan ruxsat etiladi. Umuman, yo'lning faqat o'ng tomonidan harakatlanishi shart. Bu tartib faqat ayrim hollarda o'zgaradi. Velosipedchilar xavfsizligi:

- Velosipedchilar qorong'i yoki yomon ko'rinadigan sharoitlarda nur qaytaruvchi kamzul yoki aksessuarlar kiyishlari majburiy.

- Ushbu kiyimlar boshqa haydovchilar tomonidan ko'rinadigan bo'lishi lozim. 7 yoshgacha bo'lgan bolalar faqat maxsus bolalar o'rindig'ida tashilishi lozim. 7–12 yoshgacha bolalar maxsus ushlab turuvchi xavfsizlik kamarida tashilishi kerak. Transportning orqa o'rindig'idagi barcha yo'lovchilar xavfsizlik kamarini taqishlari majburiy qilib belgilandi. Transport vositalarini qayrilish joylarida yoki qayrilib olish joyidan 30 metr masofada to'xtatish taqiqlanadi. Yo'l harakati qoidalarini buzish bilan bog'liq jarimalar haqida bildirishnomalar va ma'lumotlar Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali taqdim etiladi. 2024-yildan jarima to'lash va hujjatlarni ko'rishning elektron imkoniyatlari kengaytirildi.

Bu qoidalar yo'l harakati xavfsizligini oshirish, harakat qatnashchilari, ayniqsa piyodalar va velosipedchilar xavfsizligini ta'minlashga yo'naltirilgan. Batafsil ma'lumot olish uchun quyidagi manbalarga murojaat qilishingiz mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda maqola 2024-yilda O'zbekistonda yo'l harakati qoidalariga kiritilgan muhim yangilik va o'zgarishlarni ko'rib chiqadi. Ushbu qoidalar harakat ishtirokchilarining xavfsizligini oshirishga, zamonaviy transport

vositalarini boshqarish tartibini tartibga solishga qaratilgan. Xususan, skuter va elektrosamokatlar uchun xavfsizlik talablari qat'iylashtirilgan, yuk tashish va velosipedchilar harakati uchun aniq cheklovlar belgilangan. Shuningdek, bolalar uchun maxsus o'rindiqlar va xavfsizlik kamarlarini majburiy qo'llash, elektron tizimlar orqali qoidabuzarliklarni boshqarish amaliyotga joriy etilgan. Ushbu chora-tadbirlar yo'l transport hodisalarining oldini olish va yo'l harakati madaniyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqola fuqarolarni yangi qoidalarga rioya qilish va xavfsizlikni ta'minlashga undaydi. Batafsil ma'lumotni olishingiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Yuz.uz. (2024). Yangi yo'l harakati qoidalari tasdiqlandi. O'zbekiston Respublikasining yangi yo'l harakati qoidalari. <https://yuz.uz>
2. Kun.uz. (2024). O'zbekiston yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashga oid yangi qoidalar. <https://kun.uz>
3. Gazeta.uz. (2024). 2024-yilga yangi yo'l harakati qoidalari haqida. <https://gazeta.uz>
4. Norma.uz. (2024). O'zbekiston yo'l harakati xavfsizligi qonunchiligi: 2024-yil yangiliklari. <https://norma.uz>
5. International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) (2020). *International Standards on Auditing (ISA) 315: Identifying and Assessing Risks of Material Misstatement*. Available at: <https://www.iaasb.org>
6. The Institute of Internal Auditors (IIA) (2021). *International Professional Practices Framework (IPPF)*. Altamonte Springs, FL: IIA.
7. Hayes, R., Dassen, R., Schilder, A., and Wallage, P. (2022). *Principles of Auditing: An Introduction to International Standards on Auditing*. 4th ed. London: Pearson Education.
8. Merton, R.C. (2018). *Risk Management in Financial Institutions*. Harvard Business Review, 6(4), 75–89.
9. OECD (2021). *Enhancing Bank Supervision in Emerging Markets*.